

«JESUCRIST ES VA FER POBRE PER VOSALTRES» (cf. 2 Co 8,9)

Missatge del sant pare Francesc per a la VI Jornada Mundial dels Pobres 2022

13 de novembre de 2022

1. «Jesucrist es va fer pobre per vosaltres» (cf. 2Co 8,9). Amb aquestes paraules l'apòstol Pau s'adreça als primers cristians de Corint, per a donar fonament al seu compromís solidari amb els germans necessitats. La Jornada Mundial dels Pobres es presenta també enguany com una sana provocació per a ajudar-nos a reflexionar sobre el nostre estil de vida i sobre tantes pobreses del moment present.

Alguns mesos enrere, el món sortia de la tempesta de la pandèmia, mostrant signes de recuperació econòmica que portarien alleujament a milions de persones empobrides per la pèrdua de treball. S'entreveu una mica de serenitat que, sense oblidar el dolor per la pèrdua dels éssers estimats, prometia finalment poder tornar a les relacions interpersonals directes, a retrobar-nos sense limitacions o restriccions. I és llavors que ha aparegut en l'horitzó una nova catàstrofe, destinada a imposar al món un escenari diferent.

La guerra a Ucraïna va venir a afegir-se a les guerres regionals que en aquests anys estan portant mort i destruccions. Però aquí el quadre es presenta més complex per la directa intervenció d'una "superpotència", que pretén imposar la seva voluntat contra el principi d'autodeterminació dels pobles. Es repeteixen escenes de tràgica memòria i una vegada més el xantatge recíproc d'alguns poderosos fa emmudir la veu de la humanitat que invoca la pau.

2. Quants pobres genera la insensatesa de la guerra! Onsevulga que es miri es constata que la violència afecta els indefensos i els més dèbils. Deportació de milers de persones, especialment nens i nenes, per a desarrelar-los i imposar-los una altra identitat. Esdevenen actuals les paraules del Salmista davant la destrucció de Jerusalem i l'exili dels joves hebreus: «Vora els rius de Babilònia ens assèiem i ploràvem d'enyorança de Sió; teníem penjades les lires als salzes de dins la ciutat. Allà volien que cantéssim els qui ens havien deportat, ens demanaven cants de festa els qui ens havien entristit: "Canteu-nos algun càntic de Sió." Com podíem cantar cants del Senyor en una terra estrangera?» (Sl 137,1-4).

Són milions les dones, els infants, els ancians obligats a desafiar el perill de les bombes per tal de posar-se fora de perill cercant ajuda com a refugiats als països veïns. Els qui resten a les zones de conflicte conviuen cada dia amb la por i la manca d'aliments, aigua, atenció mèdica i sobretot estima. En aquestes situacions, la raó s'enfosqueix i els qui pateixen les conseqüències són moltes persones comunes, que se sumen al ja gran nombre d'indigents. Com podem donar una resposta adequada que porti alleujament i pau a tantes persones deixades a mercè de la incertesa i de la precarietat?

3. En aquest context tan contradictori s'emmarca la VI Jornada Mundial dels Pobres, amb la invitació —treta de l'apòstol Pau— a tenir la mirada fixada en Jesús, el qual «essent ric, es va fer pobre per vosaltres, perquè us enriquíssiu amb la seva pobresa» (2Co 8,9). En la seva visita a Jerusalem, Pau s'havia trobat amb Pere, Jaume i Joan, els quals li havien demanat que no s'oblidés dels pobres. La comunitat de Jerusalem, efectivament,

es trobava en greus dificultats per la carestia que assolava el país, i l'Apòstol s'havia preocupat immediatament d'organitzar una gran col·lecta en favor dels pobres. Els cristians de Corint es van mostrar molt sensibles i disponibles. Per indicació de Pau, cada primer dia de la setmana recollien el que havien aconseguit estalviar i tots eren molt generosos.

Com si el temps no hagués transcorregut des d'aquell moment, també nosaltres cada diumenge, durant la celebració de la santa Eucaristia, fem el mateix gest, posant en comú les nostres ofrenes per tal que la comunitat pugui proveir les exigències dels més pobres. És un signe que els cristians sempre han fet amb alegria i sentit de la responsabilitat, per tal que a cap germana o germà no li manqui el que necessita. Ho testimonia ja sant Justí, el qual, en el segon segle, en explicar la celebració dominical dels cristians a l'emperador Antoni Pius, escrivia així: «En el dia anomenat “del sol” es reuneixen tots junts, habitants de la ciutat o del camp, i es llegeixen les memòries dels Apòstols o els escrits dels profetes segons quin sigui el permís del temps. [...] Després es fa la fracció i distribució dels elements consagrats a cadascú i a través dels diaques s'envia als qui són absents. Els qui tenen recursos i els qui ho volen donen lliurement, cadascú allò que vol, i allò que es recull es diposita al sacerdot, el qual socorre els orfes, les vídues i qui és indigent per malaltia o per qualsevol altra causa, els empresonats, els estrangers que hi hagi entre nosaltres: en resum, té cura de qualsevol que estigui en necessitat» (Primera apologia, LXVII, 1-6).

4. De retorn a la comunitat de Corint, després de l'entusiasme inicial, el seu compromís va començar a disminuir i la iniciativa proposada per l'Apòstol va perdre força. És aquest el motiu que estimula Pau a escriure de manera apassionada insistint a la col·lecta: «Hauríeu d'acabar-la, perquè aquella ferma decisió vagi seguida de la realització plena, en la mesura de les vostres possibilitats» (2Co 8,11).

Penso en aquest moment en la disponibilitat que, en els darrers anys, ha mogut poblacions senceres a obrir les portes per acollir milions de refugiats de les guerres a l'Orient mitjà, a l'Àfrica Central i ara a Ucraïna. Les famílies han obert de bat a bat les seves cases per a fer espai a altres famílies, i les comunitats han rebut amb generositat moltes dones i nens per a oferir-los la seva dignitat. Però mentre més dura el conflicte, més se n'agregen les conseqüències. Als pobles que acullen els resulta cada vegada més difícil donar continuïtat a l'ajuda; les famílies i les comunitats comencen a sentir el pes d'una situació que va més enllà de l'emergència. Aquest és el moment de no cedir i de renovar la motivació inicial. Allò que hem començat necessitat ser portat a compliment amb la mateixa responsabilitat.

5. La solidaritat, efectivament, és precisament això: compartir el poc que tenim amb aquells que no tenen res, per tal que ningú no pateixi. Mentre més creix el sentit de comunitat i de comunió com a estil de vida, majorment es desenvolupa la solidaritat. Per altra part, cal considerar que hi ha països on, a les últimes dècades, s'ha produït un augment important del benestar per a moltes famílies que han aconseguit un estat de vida segur. Aquest és un resultat positiu gràcies a la iniciativa privada i a lleis que han donat suport al creixement econòmic articulat amb un incentiu concret a les polítiques familiars i a la responsabilitat social. Que el patrimoni de seguretat i estabilitat aconseguit pugui ara ser compartit amb aquells que s'han vist obligats a abandonar la seva llar i el seu país per a salvar-se i sobreviure. Com a membres de la societat civil, mantinguem viva la crida

als valors de llibertat, responsabilitat, fraternitat i solidaritat. I com a cristians trobem sempre en la caritat, en la fe i en l'esperança el fonament del nostre ser i el nostre actuar.

6. És interessant observar que l'Apòstol no vol obligar els cristians forçant-los a una obra de caritat. De fet, escriu: «No parlo així per donar-vos un manament» (2Co 8,8); més aviat pretén «donar a la prova la sinceritat» del seu amor en l'atenció i sol·licitud pels pobres (cf. *ibid.*). Com a fonament de la petició de Pau hi ha certament la necessitat d'una ajuda concreta, però la seva intenció va més enllà. Ell convida a fer la col·lecta perquè sigui un signe de l'amor, tal com ho ha testimoniats Jesús mateix. En definitiva, la generositat envers els pobres troba la seva motivació més forta en l'elecció del Fill de Déu que va voler fer-se pobre ell mateix.

L'Apòstol, efectivament, no tem afirmar que aquesta elecció de Crist, aquest “despullament” seu, és una “gràcia”, encara més, «la generositat de nostre Senyor Jesucrist» (2Co 8,9), i només acollint-la podem donar expressió concreta i coherent a la nostra fe. L'ensenyament de tot el Nou Testament té la seva unitat entorn a aquest tema, que també es reflecteix en les paraules de l'apòstol Jaume: «Poseu en pràctica la Paraula i no us limiteu a escoltar-la, que us enganyaríeu a vosaltres mateixos. Perquè el qui escolta la Paraula i no la posa en pràctica s'assembla a un home que contempla la seva pròpia cara en un mirall: es mira, se'n va i a l'instant s'oblida de la cara que feia. En canvi, el qui s'emmiralla en la llei perfecta, la llei de la llibertat, i hi persevera —no pas escoltant-la i després oblidant-la, sinó posant-la en pràctica—, aquest serà feliç de practicar-la (Jm 1,22-25).

7. Davant els pobres no es fa retòrica, sinó que es posen mans a l'obra i es practica la fe involucrant-se directament, sense delegar en ningú. A vegades, en canvi, pot prevaldre una forma de relaxament, i això condueix a comportaments incoherents, com la indiferència envers els pobres. Passa també que alguns cristians, per una afecció excessiva al diner, s'enfanguen en el mal ús dels béns i del patrimoni. Són situacions que manifesten una fe dèbil i una esperança feble i miop.

Sabem que el problema no és el diner en si, perquè aquest forma part de la vida quotidiana i de les relacions socials de les persones. Més aviat, hem de reflexionar sobre el valor que té el diner per a nosaltres: no pot convertir-se en un absolut, com si fos el fi principal. Aquesta afecció impedeix observar amb realisme la vida de cada dia i enterboleix la mirada, impeding veure les necessitats dels altres. No hi ha res més nociu que li pugui passar a un cristià i a una comunitat que ser enlluernats per l'ídol de la riquesa, que acaba encadenant a una visió de la vida efímera i fracassada.

Per tant, no es tracta de tenir un comportament assistencialista envers els pobres, com acostuma a passar; cal, en canvi, fer un esforç perquè a ningú no li manqui allò necessari. L'activisme no salva, sinó l'atenció sincera i generosa que permet acostar-se a un pobre com a un germà que m'allarga la mà per tal que jo desperti de la letargia en què he caigut. Per això, «ningú no hauria de dir que es manté lluny dels pobres perquè les seves opcions de vida impliquen parar més atenció a altres assumptes. Aquesta és una excusa freqüent en ambients acadèmics, empresarials o professionals, i fins i tot eclesials. [...] Ningú no pot sentir-se exceptuat de la preocupació pels pobres i per la justícia social» (Exhor. Ap. *Evangelii gaudium*, 201). És urgent trobar nous camins que puguin anar més enllà del marc d'aquelles polítiques socials «concebudes com una política envers els pobres, però mai amb els pobres, mai dels pobres i molt menys inserida en un projecte que reunifiqui els pobres» (Carta enc. *Fratelli tutti*, 169). En canvi, cal tendir a assumir l'actitud de

l'Apòstol que podia escriure als corintis: «No seria just que, per alleujar els altres, patíssiu estretors: hi ha d'haver igualtat» (2Co 8,13).

8. Hi ha una paradoxa que avui com en el passat és difícil d'acceptar, perquè contrasta amb la lògica humana: hi ha una pobresa que enriqueix. Fent referència a la “gràcia” de Jesucrist, Pau vol confirmar allò que Ell mateix va predicar, és a dir, que la veritable riquesa no consisteix a acumular «tresors aquí a la terra, on les arnes i els corcs els fan malbé i els lladres entren i els roben» (Mt 6,19), sinó en l'amor recíproc que ens fa portar les càrregues els uns dels altres per tal que ningú no quedi abandonat o exclòs. L'experiència de debilitat i limitació que hem viscut en els darrers anys, i ara la tragèdia d'una guerra amb repercussions globals, ens ha d'ensenyar una cosa decisiva: no estem en el món per a sobreviure, sinó perquè a tots se'ls permeti tenir una vida digna i feliç. El missatge de Jesús ens mostra el camí i ens fa descobrir que hi ha una pobresa que humilia i mata, i hi ha una altra pobresa, la seva, que ens allibera i ens fa feliços.

La pobresa que mata és la misèria, filla de la injustícia, l'explotació, la violència i la injusta distribució dels recursos. És una pobresa desesperada, sense futur, perquè la imposa la cultura del rebuig que no ofereix perspectives ni sortides. És la misèria que, mentre constreny la condició d'extrema pobresa, també afecta la dimensió espiritual que, encara que sovint sigui descuidada, no per això no existeix o no compta. Quan l'única llei és la del càlcul dels guanys al final del dia, llavors no hi ha fre per a passar a la lògica de l'explotació de les persones: els altres no són només mitjans. No hi ha més sous justos, hores de treball justes, i es creen noves formes d'esclavatge, sofertes per persones que no tenen altra alternativa i han d'acceptar aquesta injustícia verinosa per tal d'obtenir el mínim per al seu manteniment.

La pobresa que allibera, en canvi, és la que se'ns presenta com una elecció responsable per a alleugerir el llast i centrar-nos en l'essencial. De fet, es pot trobar fàcilment aquella sensació d'insatisfacció que molts experimenten, perquè senten que els falta alguna cosa important i la cerquen com errants sense meta. Desitjosos de trobar allò que pugui satisfèr-los, tenen necessitat d'orientar-se envers els petits, els dèbils, els pobres, per a comprendre finalment allò del que veritablement tenien necessitat. L'encontre amb els pobres permet posar fi a moltes angoixes i pors inconsistents, per arribar a allò que realment importa en la vida i que ningú no ens pot robar: l'amor veritable i gratuït. Els pobres, en realitat, abans que ser objecte de la nostra almoïna, són subjectes que ens ajuden a alliberar-nos dels lligams de la inquietud i la superficialitat.

Un pare i doctor de l'Església, sant Joan Crisòstom, en els escrits del qual es troben fortes denúncies contra el comportament dels cristians envers els més pobres, va escriure: «Si no pots creure que la pobresa t'enriqueix, pensa en el teu Senyor i deixa de dubtar d'això. Si Ell no hagués estat pobre, tu no series ric; això és extraordinari, que de la pobresa en vagi sorgir riquesa abundant. Pau vol dir aquí amb “riqueses” el coneixement de la pietat, la purificació dels pecats, la justícia, la santificació i altres mil coses bones que ens han estat donades ara i sempre. Tot això ho tenim gràcies a la pobresa» (Homilies sobre la II Carta als Corintis 17,1).

9. El text de l'Apòstol al qual es refereix aquesta VI Jornada Mundial dels Pobres presenta la gran paradoxa de la vida de fe: la pobresa de Crist ens fa rics. Si Pau va poder donar aquest ensenyament —i l'Església difondre'l i testimoniar-lo al llarg dels segles— és perquè Déu, en el seu Fill Jesús, va elegir i seguir aquest camí. Si ell es va fer pobre per nosaltres, llavors la nostra vida mateixa s'il·lumina i es transforma, i adquireix un valor

que el món no coneix ni pot donar. La riquesa de Jesús és el seu amor, que no es tanca a ningú i va a l'encontre de tots, especialment dels qui són marginats i privats del necessari. Per amor es va despullar a ell mateix i va assumir la condició humana. Per amor es va fer servent obedient, fins a morir i morir en creu (cf. Fl 2,6-8). Per amor es va fer «pa de vida» (Jn 6,35), per tal que a ningú no li falti el necessari i pugui trobar l'aliment que nodreix per a la vida eterna. També en els nostres dies sembla difícil, com ho va ser llavors per als deixebles del Senyor, acceptar aquest ensenyament (cf. Jn 6,60); però la paraula de Jesús és clara. Si volem que la vida venci la mort i la dignitat sigui rescatada de la injustícia, el camí és el seu: és seguir la pobresa de Jesucrist, compartint la vida per amor, partint el pa de la pròpia existència amb els germans i germanes, començant pels més petits, els qui estan mancats del necessari, per tal que es creï la igualtat, s'alliberi els pobres de la misèria i els rics de la vanitat, ambdós sense esperança.

10. El 15 de maig passat vaig canonitzar el germà Charles de Foucauld, un home que, havent nascut ric, va renunciar a tot per a seguir Jesús i fer-se amb Ell pobre i germà de tots. La seva vida eremítica, primer a Natzaret i després al desert del Sàhara, feta de silenci, pregària i compartició, és un testimoniatge exemplar de la pobresa cristiana. Ens farà bé meditar en aquestes paraules seves: «No menyspreem els pobres, els petits, els treballadors; ells no sols són els nostres germans en Déu, sinó que són també aquells que de la manera més perfecta imiten Jesús en la seva vida exterior. Ells ens representen perfectament Jesús, l'Obrer de Natzaret. Són els primogènits entre els escollits, els primers cridats al bressol del Salvador. Van ser la companyia habitual de Jesús, des del seu naixement fins a la mort [...]. Honrem-los, honrem en ells les imatges de Jesús i dels seus sants pares [...]. Prenem per a nosaltres [la condició] que Ell va prendre per a ell mateix [...]. No deixem mai de ser pobres en tot, germans dels pobres, companys dels pobres, siguem els més pobres dels pobres com Jesús, i com Ell estimem els pobres i envoltem-nos d'ells» (Comentari a l'Evangeli de Lluc, Meditació 263).¹

Per al germà Charles aquestes no van ser només paraules, sinó un estil de vida concret, que el va portar a compartir amb Jesús el do de la vida mateixa.

Que aquesta VI Jornada Mundial dels Pobres es converteixi en una oportunitat de gràcia, per a fer un examen de consciència personal i comunitari, i preguntar-nos si la pobresa de Jesucrist és la nostra companya fidel de vida.

Francesc

Roma, Sant Joan del Laterà, 13 de juny de 2022
Memòria de sant Antoni de Pàdua

¹ Meditació n. 263 sobre Lc 2,8-20: C. DE FOUCAULD, *La Bonté de Dieu. Méditations sur les saints Evangiles* (1), Nouvelle Cité, Montrouge 1996, 214-216.